

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Piine pentru suflet

Nădejdea grăuntelui de muștar

Între pildele pe care le-a spus Mîntuitorul despre împărăția lui Dumnezeu este și pilda grăuntelui de muștar.

„Împărăția cerurilor este asemenea grăuntelui de muștar, pe care, luîndu-l, omul l-a semănat în țarina sa. Și care este mai mic decît toate semințele, dar cînd a crescut este mai mare decît toate legumele și se face pom, încît vin păsările cerului și se sălășluiesc în ramurile lui“ (Matei 13, 31—33).

Tîlcătorii Sfintei Scripturi socotesc că Iisus a spus această pildă, precum și pe celelalte șase, care formează cap. 13 al Evangheliei de la Matei, fiindcă a observat o nedumerire cu privire la împărăția cerurilor în rîndul Apostolilor și al mîntuitorilor care îl ascultau. Unii identificau împărăția lui Dumnezeu cu împărățiile lumescii; alții o socoteau de-a dreptul împotrivă acestora. Unii credeau că împărăția lui Dumnezeu a venit, alții spuneau că va începe abia după sfîrșitul lumii.

Unii o considerau realizată în forme externe, văzute, alții, dimpotrivă, în ceva nevăzut. Unii erau nedumeriți de ce în lume sînt oameni buni alături de cei răi și erau nemulțumiți că Dumnezeu nu îi pedepsește imediat pe cei răi. Erau și de aceea încrezuți în puterea lor, că pot transforma lumea, iar altora li se părea că activitatea lor este zadarnică și erau de părere că oamenii nu-i ascultă și nu-i urmează.

Pilda aceasta mi-a venit în minte cînd un frate preot mi se plîngea că activitatea lui nu este apreciată de credincioși și de forurile superioare.

„Eu am făcut casă parohială, îmi spunea el. Eu am reparat biserica“. Eu am făcut cor și cite alte lucruri mi-a spus că a făcut, neuitînd să zică de fiecare dată acel: „eu“.

„Și totuși, continuă el, nu sînt înțeles, nu sînt apreciat și credincioșii nu sînt mulțumiți cu mine“.

De ce această nepotrivire între activitate și rezultat?

Înui, pentru că, iubite frate, ai pus în tot timpul activității în frunte pe acel „eu“, te-ai scotit singurul care ai lucrat și nu ai prețuit contribuția celorlalți credincioși; în al doi-

lea rînd, ai lucrat fără nădejde, n-ai ținut seama de pilda grăuntelui de muștar. Această pildă e un simbol al împărăției lui Dumnezeu în lume, un model de lucru al Bisericii în mijlocul credincioșilor, un îndemn la dăruire și nădejde în tot ceea ce facem pentru binele și mîntuirea semenilor.

Grăuntele de muștar e o sămînță mică. Uneori nebăgată în seamă de oameni. Așezată în pămînt ea moare, nu mai trăiește pentru sine, nu mai are ambiția de a fi cea mai însemnată și cea mai prețuită. Ea se amestecă cu glia în care este așezată și după legea firii, crește din ea un pom, nu prea mare, nu prea falnic, dar un pom care crește încet și aduce roadă bună, care servește pentru hrana și sănătatea oamenilor. Nu se laudă cu roadele lui, nu devine ostentativ, nici mîndru, nu pare a zice plantelor din jur: „Vedeți cine sînt eu!, Vedeți ce reprezint eu între voi!“ ci, dimpotrivă, întinde ramurile lui și păsările cerului vin și se odihnesc în coroana lui.

Așa este și Biserica, așa este și împărăția lui Dumnezeu pe care o vestim, căreia îi slujim. Ea nu apare dintr-odată și nu sîntem singurii care o zidim. Ea ne cere, între alte multe virtuți, virtutea dăruirii și a nădejzii. Pînă nu renunțăm la ambiții, la lauda de sine, pînă nu ne contopim ființa în aluatul bucuriilor și necazurilor oamenilor, semănatul și truda noastră chiar dacă se îtrupează în oarecare realizări văzute, sîntem de parte de împărăția lui Dumnezeu. Apoi se cuvine să lucrăm cu credința și nădejdea că munca noastră va rodi și va fi binefăcătoare semenilor noștri în viitor. După semănat nu urmează îndată secerișul. Mai e mult de lucru în ogorul sufletesc al credincioșilor pînă la seceriș.

Cît trăiește omul nădăjduiește, fiindcă el este singura ființă care are și face istorie, care trăiește în prezent, dar nu uită de trecut și are privirea îndreptată spre viitor.

Nădejdea nu este o iluzie, ea este o putere care dinamizează ființa omenească. Ea ajută să vedem dincolo de norii întîristării razelor lumii și binecuvîntării lui Dumnezeu.

Sfînta Scriptură ne învață să nu fim „ca cei ce n-au nădejde“. Ea ne cheamă, să lucrăm pînă e ziua și să lucrăm nu numai pentru noi ci și pentru alții. Să nu uităm pilda grăuntelui de muștar. Sămînța lui încolțește și crește, devine arbore și aduce roade pentru alții, pentru odihna păsărilor cerului și pentru hrana și sănătatea oamenilor. În firea oamenilor este mereu „nădejdea spre mai bine, iar pentru creștini temeiul nădejzii este însuși Dumnezeu. Nădăjduim pentru că ne dăm seama că desăvîrșirea ne pune în față noi și noi trepte și așteaptă să le urcăm.“

Apostolul Pavel scrie Corintenilor: „Fiindcă avem o astfel de nădejde, noi lucrăm cu multă îndrăzneală“ (II Cor. 3, 12).

Nădejdea este o pirghie a vieții creștine. Ea ne ferește de multe rele și ne îndeamnă la multe fapte bune. Dumnezeu nu ne silește să nădăjduim, nici să credem, nici să-L iubim, dar ne-a dat harul acestor virtuți ca să cunoaștem mai bine scopul vieții și să avem un ajutor în ajungerea lui.

Numai nădăjduind în marile năzuinți ale vieții, oamenii au ajuns la împlinirea lor.

Pilda grăuntelui de muștar ne arată că nădejdea adevărată nu se rezumă la împlinirea unor dorinți personale, ci îmbrățișează și îndeamnă la strădanie pentru împlinirea năzuințelor tuturor oamenilor.

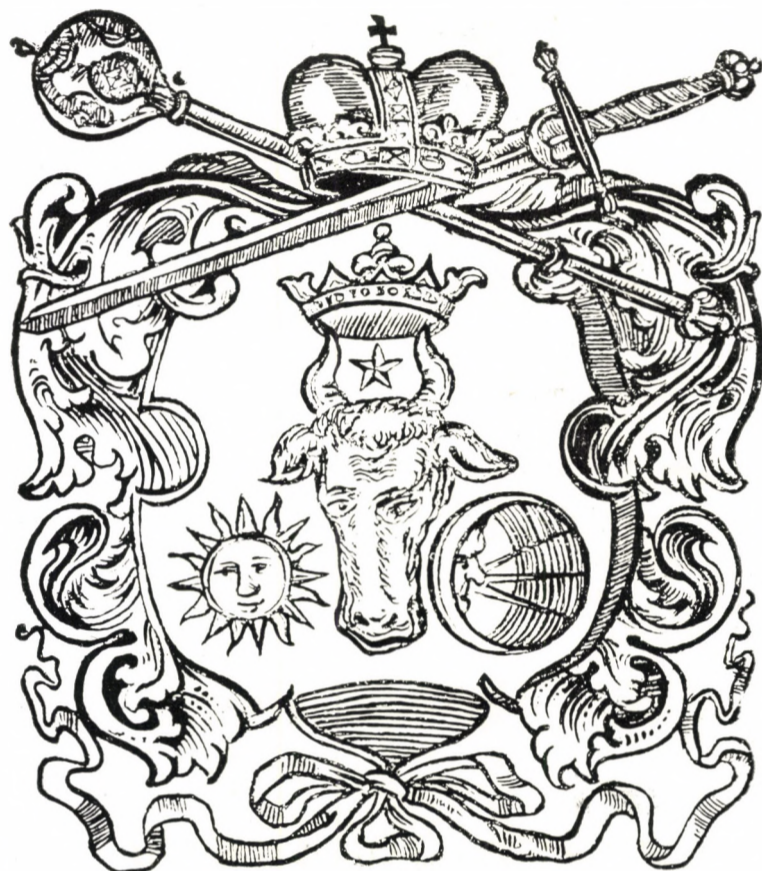
Prin ea trăiesc nu numai oamenii singuratici ci trăiesc familiile, popoarele, Biserica. Oamenii își pun nădejdea în vremuri de pace, în încetarea conflictelor, în sfîrșitul asupririlor. Nădejdele oamenilor sînt o icoană a istoriei și vremurilor în care trăiesc.

Pentru creștini nădejdea este o virtute teologică care caută și se încrede în Dumnezeu. Ea ne îndeamnă să facem mereu voia lui Dumnezeu, căci nădejdea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu ne înșală și nu ne părăsește.

„Către Tine, Doamne, îmi pun nădejdea mea. Căile Tale, Doamne, arată-mi, și cărările Tale mă învață“ (Ps. 24).

Părintele VASILE

„Psaltirea dențăles“, Jași 1680

Stema Moldovei din „Psaltirea dențăles“

Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Dosoftei, ierarh cu preocupări cărturărești, multe și variate, a tipărit cea dintîi dintre cărțile sale, *Psaltirea „pre versuri tocmită în cinci a(n)i foarte cu osîrdie mare“*, în anul 1673; tot în acest an a tipărit el *Preacinstiul acatist și paraclis al Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu*.

Peste șapte ani, în 1680, deci acum trei secole, a tipărit, la Iași, *Psaltirea dențăles*, slavo-română, în proză. Istoricii și cercetătorii literaturii române vechi au stabilit că tălmăcirea psaltirii în limba română fusese făcută de Dosoftei cu mult înainte, prin urmare, în tinerețea sa. Potrivit unei însemnări de la finele acestei cărți, ierarhul cărturar a tălmăcit „de pre izvodul lui S(ve)ti Ieronom — adică Vulgata — enilei elinești și lătinește și evreiește“ silindu-se, cum precizează, să așeze „cuvintele precum se află acolo“. Faptul acesta pune în lumină pregătirea sa cărturărească adîncă.

Psaltirea dențăles ca, de altfel, și celelalte cărți tipărite de Dosoftei, cum și de alți cărturari români din secolele XVI—XVII, oferă prilejul de a reliefa contextul de împrejurări și condiții care au condus la tălmăcirea și editarea acestor cărți, de a înțelege unele țeluri de înaltă semnificație națională-românească pe care le aveau în vedere traducătorii și editorii, într-un cuvînt, de a cunoaște situația spirituală a vremii.

1. Mitropolitul Dosoftei însuși, în scrisoarea sa din 15 august 1679 către Patriarhul Ioachim al Moscovei, prin care cerea tipografie ca „să ne facem cărți, ce le-am tradus în limba românească din cea grecească și slavonească pentru că la noi sînt puțini care înțeleg limba cărturarilor“, dezvăluie stările de lucruri din țară. Limbile cărturărești erau latina, greaca și slavona pe care, în Țările Române, le cunoșteau, doar, unii dintre cărturarii timpului. Cu alte cuvinte, aceste limbi, îndeosebi greaca și slavona, erau, cum s-a remarcat, „limbi de clasă“. Chiar în „scrisoarea către Ioan Duca Voevod“, tipărită în fruntea *Psaltirii dențăles*, Dosoftei scria „că și acia puțină sîrbie ce o învăța (românii) dențelegea încă s-au părăsit în țară“. În aceeași scrisoare, mitropolitul menționa, folosind metafo-

re sugestive, că Scriptura într-o limbă neînțeleasă este ca o „grădină încuiată“, ca o „fîntină peceuduită“... pentru aceea și noi am silit și am scos „pre înțales rumănesc această carte“.

Infruntarea limbilor pe care o anumită pietate le-a categorisit „sacre“, deci de mare prestigiu, necesitatea unei tradiții, unei mentalități, de-a dreptul nefirești, echivala, în climatul condițiilor cărturărești din secolele XVI—XVII, cu un act de mare îndrăzneală, cu o manifestare revoluționară.

Cum se cunoaște bine, în secolele XV—XVII, mișcările religioase protestatere occidentale, începînd cu husitismul, preconizau, între altele, utilizarea limbilor naționale, în cult, în locul așa-numitelor „limbi sacre“. Sîntem în fața unui fenomen de emancipare, unui proces de renaștere care și deschidea, tot mai mult, drum, în Europa. Mișcările, mai ales cele epocale, cum era și aceea care preconiza drepturi pentru limbile naționale, nu s-au oprit la hotare ci au pătruns pe diferite căi și la noi. Nu trebuie minimalizată, cînd este vorba de începutul scrisului în limba română, înfrîurirea din afară, însă impulsul dinăuntru, adică necesitatea sau cerința internă de a înțelege ceea ce se scria și ceea ce se auzea a fost precumpănitoare. În multe predoslovii ale cărților editate în a doua jumătate a secolului XVI de Coresi și, mai tîrziu, în secolul XVII, de alți cărturari, întîlnim, de pildă, referiri sugestive în această privință: cartea „dențăles“, s-a tipărit această carte „sănțăleagă toți rumânii care nu înțeleg sîrbeste sau elinește“, „mai voia mi-i cinci cuvinte dențăles decît zece mii de cuvinte într-altă limbă“. Insuși titlul cărții *Psaltire dențăles*, tipărită acum 300 de ani este un argument convingător în legătură cu rostul esențial didactic al unei cărți.

Cele dintîi scrieri românești — manuscrise sau tipărituri — sînt, prin urmare, un fruct al unei înfrîuriri din afară dar și al impulsului dinăuntru adică a necesității de a înțelege.

Printre cărturarii care au stăruit pentru drepturile limbii române, o

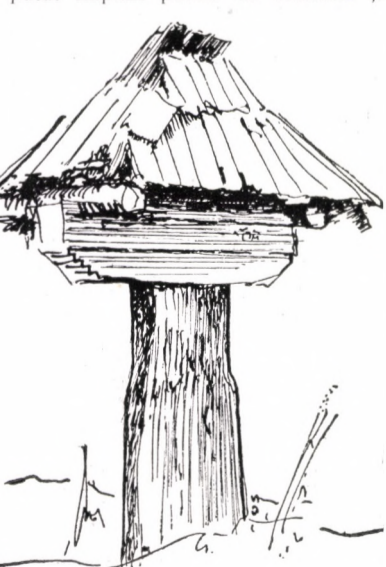
Pr. Scarlăt Porcescu
(Continuare în pag. a 2-a)

Sf. Grigorie de Nyssa despre semnificația Sfintei Cruci

„Cu adevărat mare este taina creștinătății!“ exclama Sfîntul Apostol Pavel, căci „Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri și s-a propovăduit între neamuri...“ (I Tim. 3, 16). Sau cum spunea același apostol în alt loc: „Dumnezeu fiind, s-a desțertat pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-se asemenea oamenilor, S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte — și încă moarte de cruce“ (Fil. 2, 7—8). De aceea nu-i mirare că taina crucii, respectiv a răstîgnirii Fiului lui Dumnezeu, a ajuns „pentru iudei sminteală, iar pentru păgîni nebunie“ (I Cor. 1, 23). În schimb „pentru cei chemați — atît iudei, cît și păgîni — puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu“. De acum orice creștin, întocmai ca și Sf. Pavel, nimeni „nu mai vrea să știe altceva decît pe Hristos cel răstîgnit“ (I Cor. 2, 2), căci de jertfa și de învierea Lui stă sau cade întreg creștinismul, întreaga Biserică.

Prezentăm în cele de mai jos, ca o meditație închinată praznicului Sfintei Cruci, modul în care vede Sfîntul Grigorie de Nyssa († 394), frațele mai tînăr al Sfîntului Vasile cel Mare taina creștinătății legată de însemnătatea mai adîncă a Sfintei Cruci în viața Bisericii întregi și a fiecărui creștin în parte.

„Ce vină ni se aduce între altele nouă, creștinilor? Mai întîi de toate aceea că n-ar trebui să spunem că Dumnezeu a fost dat morții intrucît, datorită atotputerniciei Sale, El ar fi putut împlini planul de mîntuire și

fără să fi fost necesară o astfel de încercare. Iar dacă dintr-un motiv greu de explicat ar fi trebuit totuși să moară, atunci cel puțin să nu se fi lăsat să fie batjocorit primind o

moarte atît de înjositoare. Căci pe bună dreptate se spune: Ce moarte putea fi mai rușinoasă decît cea de pe cruce?

Ce să răspundem la o astfel de întrebare? Nimic decît că cine odată s-a născut trebuie să și moară. Așa dar, cine s-a hotărît să ia asupra-și firea omenească, acela trebuia să treacă prin toate stările prin care trece firea omenească. Or, intrucît viața se desfășoară între aceste două granițe: nașterea și moartea, dacă Domnul Hristos n-ar fi trecut prin amîndouă ca unul care s-a făcut om pentru mîntuirea noastră, ar însemna că El nu și-a dus la îndeplinire chemarea în cazul cînd n-ar fi trecut și prin cea de a doua graniță a firii omenești. Și poate că adevărata cunoaștere a tainei omenești ne-ar da drept să spunem că nu nașterea e pricina morții, ci, că, dimpotrivă, tocmai din pricina morții omului a primit Dumnezeu să se nască cu chip de om. Pentru că nu nevoia de-a trăi L-a minat pe Cel veșnic să se supună rînduiri unei nașteri trupești, ci dorința Lui de a ne aduce din moarte iarăși la viață. Intrucît, dar, trebuia să întoarcă din nou din moarte la viață firea noastră întreagă, Dumnezeu s-a aplecat așa zicînd asupra cadavrului nostru care zăcea în păcat.

Pr. prof. T. Bodogae
(Continuare în pag. a 2-a)

ALILUIA Sensul cuvântului

Aliluia este obișnuita exclamație care apare ca refren de laudă în Scriptură și mai ales în psalmi și în cântările și slujbele bisericești. Termenul original (ebraic) este haleluia și înseamnă: laudați pe Domnul. Cuvântul este alcătuit din verbul halal = a lauda și din Ja, prescurtare de la numele teoforic Jahve = Cel ce este, tradus de obicei, ca Domnul.

Exclamația aliluia are o nuanță de bucurie. Bucuria este idealul etic al credinciosului, pe care o stimulează și această exclamație. Bucuria de a preamări pe Dumnezeu are caracter obștesc. Toți credincioșii sînt antrenati în strigarea de laudă la adresa lui Dumnezeu. De aceea formația aliluia stă la plural, mai precis la imperativ plural: „laudați...“.

Nu numai omul este subiectul de laudă al lui Dumnezeu ci întreaga făptură. În această îndatorire apare aliluia în psalmul 150, 6, unde citim: „Toată făptura să laude pe Domnul“. Tot ce este suflare omenească și toate ființele vii sînt îndrumate să-și împreune glasul în scopul preamării lui Dumnezeu.

Psalmul 150 arată că locul preferat pentru a lauda pe Dumnezeu este biserica, unde adunați fiind laolaltă vestitorii credinței mai ușor își pot împărtăși sentimentele și convingerile. Psalmul 150 afirmă aplicarea exclamației aliluia și în ceruri, de către ființele care-l locuiesc. Laudă se cuvine lui Dumnezeu pentru faptele Sale.

Bucuria de a rosti aliluia se poate exprima și cu ajutorul instrumentelor muzicale, cu trîmbița, cu psaltrionul, cu alăuta, cu timpanul și cu chimvalul.

Lauda lui Dumnezeu este produsă de frumusețea și belșugul naturii. Lămurile de grâu legănate de bătaia vîntului, pajștea verde, izvorul cu murmurul, cîripitul duos al păsărilor, un răsărit de soare, toate sînt însuflețite agenți ai lui aliluia.

Rugăciunea, postul și sărbătorile sînt temeluri izvoritoare de laudă.

Un motiv de laudă este împăcarea omului credincios cu Dumnezeu, prin mărturisirea și iertarea păcatelor. Apropierea de Dumnezeu printr-o viață bineplăcută lui, este un prilej de aliluia. Psalmii 32,2; 33, 3; 51, 8; 60, 8; 70, 9 constituie o apologie a laudei lui Dumnezeu prin rostirea lui Aliluia.

O provocare la lauda lui Dumnezeu o constituie toți psalmii de la 112 la 118. Aceștia poartă titlul aliluia și sînt cunoscuți cu numele de Halel (lauda) cea mare, pentru că

în epoca Vechiului Testament se cântau la sărbătoarea Paștelui.

Temelul lui aliluia este și binefăcerea de care s-a învrednicit omul (Ps. 112), iubirea pe care ca unui părinte o datorează omul lui Dumnezeu (Ps. 113). Laudă îi datorează lui Dumnezeu omul pentru ascultarea rugăciunilor și pentru mîntuirea din necaz și durere (Ps. 114) și drept răsplătire pentru toate cîte a făcut (Ps. 115). Toate popoarele și toate neamurile îi datorează laudă lui Dumnezeu „pentru că s-a întărit mila lui peste noi și adevărul lui rămîne în veac“ (Ps. 116, 2).

Pe aceeași linie apare o necesitate laudarea lui Dumnezeu prin cîntarea

aliluia în cartea prorocului Isaia 38, 18; Ieremia 20, 13; Esdra 3, 10; Neemia 5, 13.

Exclamația aliluia a trecut din Vechiul Testament, în Noul Testament și apoi la creștini, în serviciul cultic al tuturor bisericilor.

În Palestina epocii primare a creștinismului „cînta aliluia plugarul la coarnele plugului, îl cînta mama la leagănul copilului, se cînta aliluia la bucuria culesului și la seceriș“.

Inspirîndu-se din prorocul Isaia (62, 9) fericitul Ieronim îndemna „să zicem ori de cite ori putem aliluia. Unde-i traista noastră cu mîncare acolo-i și aliluia, unde-i lucrarea noastră pentru pace este aliluia, toată bucuria noastră să fie un fel de aliluia“.

Aliluia a devenit semnalul de chemare la rugăciune, întocmai ca toaca și clopotele. Se cînta aliluia ca să se adune credincioșii și apoi începea slujba religioasă.

În Noul Testament se înălță la Evrei 13, 15 și în capitolul 19 din Apocalipsa unde se repetă de 5 ori aliluia: 19,1; 19, 3; 19, 4; 19, 5; 19, 6. Sinteza acestor texte îl constituie îndemnul Sfîntului Pavel: „Să aducem pururea lui Dumnezeu jertfă de laudă adică rodul buzelor care preaslăvesc numele lui“ (Evr. 13, 15).

Uneori cuvîntul aliluia are înțeles perifrastic. A cînta cuiva aliluia înseamnă a-l prohodii, a-l înmormînta. Aliluia are și înțelesul de strigăt de durere, ca și cînd s-ar zice: „vai de tine“, cum apare în fraza „de te-am prins asupra faptului, aliluia“, adică vai de tine, nu mai scapi nesancționat.

Dimensiunile cuvîntului aliluia sînt mari prin alianța pe care o face această exclamație cu diversele manifestări religioase ale credincioșilor, prin participarea activă la toate serviciile cultice. Caracterul profund religios al cuvîntului îl face pe aliluia un aliat credincios al creștinului.

Cuvîntul aliluia însoțește pe omul credincios în strădania sa de a deveni o personalitate morală, în concordanță cu învățătura care duce spre desăvîrșire.

Pr. prof. Nicolae Neaga

Un cărturar uitat: Preotul Nicolae Horga-Popovici

I

Una dintre etapele puțin cunoscute ale trecutului cultural din județul Arad este și perioada luministă de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. În această perioadă de mare efervescență națională și socială, și-a desfășurat activitatea pe aceste meleaguri românești și Nicolae Horga-Popovici, evidențiindu-se ca istoric, literat, gânditor și pedagog național. Viața și activitatea sa au atras în ultimii ani pe cercetători și nu puține sînt materialele arhivistice inedite care îi pun mai bine în lumină proeminenta sa personalitate.

S-a născut în comuna Seleuș, județul Arad, la 18 iunie 1767 (Data nașterii nu a fost cunoscută pînă în prezent. Dintr-o însemnare autobiografică pe foaia unei Cazanii apărută la Viena, în 1793, aflăm unele date biografice noi, inclusiv data nașterii, pe care ni le-a lăsat Nicolae Horga), dintr-o veche familie de intelectuali, înobilată de Gheorghe Rákoczi, la 11 mai 1645, primind numele de Borosjenci (de Ineu). A ocupat diferite funcții printre care și aceea de inspector al școlilor naționale române arădene și judecător de tablă onorific al comitatului Arad. Cunoștea cinci limbi și în afară de versuri a scris și o carte care se intitulă: „Oglindă arătată omului înțelept...“, Buda, 1807 (titlul prescurtat).

Oglinda cuprinde pe lingă traduceri „deaspre multe fealuri de pilde a bunelor năravuri“ (moravuri) culese din cărți „ale altor înțelepți“ și lucrări originale despre legenda întemeierii orașului București ce poartă titlul: „Arătarea întîmplării feti (fetei) lui Bogdan fostului Vo(i)evod al Țării Moldovei, din anul de la Hr. 1346“ și „Poveste pentru cetatea Vilagoșului“ (Șiria), unde nu uită să amintească de originea românească a corvineștilor.

A decedat la 25 februarie 1811, în vîrstă de 44 de ani, fiind cunoscut și sub numele de Popa Nica.

Serisă în anul 1801 și apărută abia după șase ani, în 1807, la Tipografia Universității din Buda, lucrarea surprinde prin compoziția sa originală.

Năzind să vadă îmbunătățită situația poporului român, cartea lui a fost scrisă pentru „mergerea înaintea... a iubitelui meu neam spre hănuire și... spre agonisirea înțelepciunii și a unei priceperi...“ (Înainte cuvîntare). Din dedicație către „episcop și vicispân“ aflăm și motivul care l-a determinat să devină „scriitor“. Nu pentru „ca să-mi agonisesc ceva-și laude și veaste (faimă) numelui meu“, ci mai vîrtos pentru a scoate la lumină unele învățături de morală pentru ca „să le vadă și acest neam al nostru“.

O trăsătură importantă a „Oglindii...“ este și caracterul ei militant. Scopul principal al întregii sale activități este de a-și sluji poporul care „nu are învățături moralească din pruncie“. „Pe lingă păstoreasca mea datorință — scrie Horga — apucîndu-mi vreme cînd și cînd din cetirea cărților le-am surîns laolaltă și după a mea pricepere în mămeasca limbă (românească) pentru înțelegerea norodului, am alcătuit-o“ (Înainte cuvîntare).

Prin opera sa, Nicolae Horga-Popovici a luptat pentru afirmarea ideii continuității istorice a poporului nostru, arătînd că românii sînt cei mai vechi locuitori ai acestor meleaguri și sînt de neam nobil.

Amintînd despre luptele lui Bogdan cu tătarii și despre așezarea lui în cîmpurile moldovenești, nu uită să arate că acest teritoriu „demult era a Dachiei, preste care a domnit craiul Decebal care încă de Traian îm-

dumnezeiesc de mîntuire a lumii întregi prin moartea Lui, El fiind prin aceasta tocmai Cel care unește strîns și dă înțeles adînc lumii întregi tocmai prin unitatea de simțire și de gîndire cu El însuși. Așa vede cugetarea creștină unitatea lumii fie că-i vorba de sus, de jos ori de tîneturile de dincolo de mări. De aceea fie că te gîndești la ființele cerești, fie la cele de sub pămînt ori din celelalte două direcții, tot numai pe Dumnezeu îl putem înțeli peste tot, fie că-i spunem dumnezeu, minte, putere, înțelepciune sau orice alt nume de ființă atotputernică, căci învățătura noastră nu se mărginește doar la un nume sau la un grai anumit.

Intrucît, dar toate făpturile privesc spre această Ființă și în jurul ei se

păratul Romei au fost stricat“ (în-vins).

În favoarea continuității, Nicolae Horga-Popovici aduce și argumentele toponimice, subliniind originea lor străveche: „Multe cetăți, coșteieri, orașe, drumuri și mănăstiri acum nu se mai găsesc (...) iar acum oamenii cei demult pentru multe răscoli, răzmeriți și curușaguri, făceau zidurile (...) prin locuri înalte și ascunse (...) acestea toate de craiul Decebal, otrivnicul romanilor, s-a făcut“ (Oglindă, p. 23).

Suita de calități specifice poporului român este completată prin descrierea portretului moral și fizic: „Se află unii dintre ei (dintre români) întregi (adică bine făcuți) și avînd fizionomia frumoasă; la trup curați, graiul limbii limpede; pr(i)etenos atîta cît încă între puține neamuri se află așa prietesc; primitori de goști (subliniază ospitalitatea noastră tradițională), întîmplările de mai înainte le pomenesc (cu'tul istoriei e viu, în ciuda opresiunii străine) și legea foarte tare o ține...“ Sintetizînd toate aceste virtuți, autorul conchide: „... pe înțeles, întru acest neam toate se află“.

De neuitat sînt cuvintele cu care-și încheie Horga prefața — adevărat imn închinat patriei, în care pulsează iubirea față de aceasta și față de poporul ei, testament al scriitorului: „O, de a-și avea norocirea, ca în viața mea să vad neamul românesc trîndu-se după rodurile cele cuvînticioase în cercetarea înțeleptilor...“ Iar „cărțica“ (Oglindă) „cu cea mai de aproape iubire, în dragoste iubitelui meu neam...“

Pentru a face „Oglinda“ cît mai accesibilă maselor cărora li se adresează, scriitorul s-a menținut însă mereu în strîns contact cu bogăția limbii poporului publicînd astfel, în ea pilde și învățături de morală pe care le dezvoltă în cadrul a 22 de întîmplări luate din viața unor oameni mari din antichitatea greco-romană, trăgînd din fiecare întîmplare învățături morale, pentru înnulțirea faptelor bune și spre gloria românilor, căci „mare dragoste și iubire face și arată acela care se nevoiește neamului său ai ridica oameni pricepuți“.

Autorul combate, rînd pe rînd, prietenia bazată pe interes, fățarnicia, necinstea, minciuna, umilirea semenului, găsind aproape de fiecare dată prilejul de a-și ilustra ideile cu exemple din literatura latină. El pledează pentru sinceritate și modestie, pentru umanitarism și toleranță, pentru cumpătare și stăpînire de sine. „Nu înaste nimenea așa de slabănoag — zice Horga —, de la care nici o haznă să nu poată lua țara“.

„Oglindă arătată omului înțelept...“ rămîne o carte interesantă și nu numai pentru vremea cînd a fost scrisă. Tipărită cu chirlice, ca mai toate operele reprezentanților Școlii ardelenne, cartea lui Horga a circulat intens și a fost larg răspîdită în epocă.

De aceea, istoria mișcării noastre culturale va trebui să consemneze și să rețină această carte, ca și pe autorul ei, Nicolae Horga-Popovici, a căruia viață și activitate se caracterizează prin muncă susținută și patriotism.

Prof. Dr. Gheorghe Șora

„Psaltirea dențăles”, Iași 1680

(Continuare din pag. 1)

importantă și, s-ar putea spune, hotărîtoare contribuție, a adus mitropolitul Dosoftei. Nu se exagerază dacă se afirmă că acest ierarh, în acțiunea de tălmăcire a cărților în limba vorbită de covîrșitoarea majoritate a românilor și de utilizarea acestei limbi a fost un adevărat revoluționar. Distins cărturar, cunoscător al limbilor clasice și al unor limbi moderne, el a tradus, mai întîi, psalmii, în proză, apoi i-a versificat pe cît „a putut mai frumos“. Munca sa îndelungată pune în lumină „conștiința sa artistică“. Găsind termeni în limba română pentru a reda sugestiv ideile și sentimentele psalmitului, deci nu aște și subtilități spirituale, tălcuind în românește „pre stihuri cu numărul tocma în slovenit“, cum spune el însuși, adică mlădîind limba după regulile artei prozodice, Mitropolitul Dosoftei avea convingerea că româna nu este, doar, un „pîrîu tulbure“, spre deosebire de limba în care au scris Sf. Părinți, „curată“, cum credeau unii dintre contemporanii săi, de asemenea, că limba sa maternă nu este „scurtă“, cum afirmau alți contemporani ai săi, ci o limbă cu lexic bogat și variat, o limbă cu resurse mari sintactice. O astfel de limbă trebuia să intre în drepturile ei și de aceea ierarhul cărturar, cu o înaltă conștiință românească, a stăruit cu pasiune, pentru aceste drepturi.

2. În intervalul 1673—1679, Mitropolitul Dosoftei a tipărit cîteva cărți în limba română. De ce, în anul 1680, se poate pune întrebarea, a tipărit el *Psaltirea dențăles* în slavonă și română? Unii cercetători cred că a procedat ca atare din motive și considerațiuni didactice. Pre vremea sa erau, încă, adepți și susținători ai slavonismului care acordau atenție deosebită limbii și culturii slave, fie pentru rațiuni teologice, fie pentru necesități de cancelarie; toți cei care doreau să învețe mai ușor această limbă, considerată „sacră“, la școala domnească sau acasă, aveau, la îndemînă, pe două coloane, textul slavon și cel român al psaltirii, în acest caz, un fel de manual didactic. Mitropolitul Dosoftei n-a fost un adept

al slavonismului, ba, dimpotrivă, un luptător activ pentru adoptarea scrișului în limba română și pentru utilizarea acestei limbi în biserică. Susținătorii slavonei interpretau acțiunea pentru drepturile limbii române ca o inovație, ca o abatere de la tradiție și, de aceea, puneau sub semnul întrebării strădaniile cărturarului ale mitropolitului. Pentru a demonstra că psalmii traduși în limba română sînt tot una cu cei în slavonă, Mitropolitul Dosoftei i-a așezat pe două coloane. Alăturarea celor două versiuni constituia, aut pentru apărătorii limbilor „sacre“, adică pentru „cărțurari“, cît și pentru cei care nu înțelegeau „sîrbește“, dovada grăitoare a integrității textului scripturistic.

Cu același scop tălmăcitorul *Psaltirii Voroneșene* orînduise, alternativ, textul slavon și cel român și, firește, tot cu același scop tipărise Coresi, în anul 1577, *Psaltirea slavon-română*, pe două coloane, iar, în 1693, Mitropolitul Antim Ivireanu va tipări *Evangelia greco-română*.

3. *Psaltirea dențăles* oglindește, pe de o parte, strădania ierarhului cărturar pentru drepturile limbii române, pentru utilizarea ei de către români, în biserici, școli și cancelarii, fiindcă cei mai mulți nu înțelegeau „limbile cărturarilor“, iar, pe de alta, activitatea sa tot atât de stăruitoare pentru fizionomia limbii literare române pentru statomnicirea și răspîndirea aspectului literar-estetic al ei, pentru unitatea ei.

Sfîntul Grigorie...

(Continuare din pag. 1)

apropiindu-se astfel de moarte, dînd firii omenești, prin mijlocirea trupului Său începutul învierii și ridicînd astfel întreaga omenie prin puterea Sa. De altfel, Omul în care s-a întrupat Dumnezeu, omul care prin înviere s-a ridicat împreună cu Dumnezeu, ieșise la urma urmei tot din noroiul pămîntesc... Dar nu cumva cuprinde Sfînta Cruce un înțeles mai adînc? Iată ce spun în această privință cei ce se ocupă cu tălmăcirea înțelesurilor mai ascunse ale lucrurilor.

Intrucît tot ce s-a spus și s-a scris în Evanghelie are un înțeles mai înalt și mai dumnezeiesc și intrucît toate cele cîte ni se descopăr sînt un a-

mestec de dumnezeiesc și omeneș, urmează că la Mintuitorul și la om aut cuvîntul cît și faptele se desfășoară în formă omenească, dar înțelesul lor ascuns descoperire, la originea sa, element dumnezeiesc. De aceea ar trebui să vedem și în moartea Mintuitorului un aspect văzut, omeneș, dar în felul cum s-a produs ea — un aspect cu totul dumnezeiesc. Și dacă ține la fiin-de lui Dumnezeu să pătrundă peste tot și nimic nu poate rămîne în viață dacă nu-și are rădăcina în Cel ce dă viață tuturor, atunci e firesc lucru să învățăm și să înțelegem și noi creștinii din cele patru brațe ale crucii că acolo în centrul ei, din care pleacă toate cele patru prelungiri ale crucii, acolo, zic, a fost întins, pe lemn, Cel prin care s-a împlinit planul

învîrt toate, urmează că El este puterea care unește cu Sine atît pe cele de sus cu cele de jos; cît și pe cele dintr-o parte cu cele din cealaltă parte, cum zice Sf. Pavel în epistola către Efeseni atunci cînd vorbește parca de cele patru direcții ale crucii: „lărgime, lungime, adîncime și înălțime“ (Ef. 3, 18) sau și mai limpede atunci cînd se adresează Filipenilor (2, 10): „întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor crești, al celor pămîntești și al celor dedesubt“.

Iată, așadar, cîte lucruri tainice ne învață Sfînta Cruce, prin care Dumnezeu a unit cerul cu pămîntul, iar prin moartea Sa Domnul ne-a dăruit viață veșnică“.

Lucrările Comisiei Internaționale de Istorie eclesiastică comparată la cel de al XV-lea Congres Internațional de științe istorice

(București 11—12 august 1980)

Comisia internațională de istorie eclesiastică comparată (C.I.I.E.C.) care a luat ființă în anul 1950, se numără între cele 29 de comisii și asociații afiliate Congresului internațional de științe istorice. În cadrul acestei C.I.I.E.C. activează, începând cu anul 1977, și o Comisie română de istorie eclesiastică comparată (C.R.I.E.C.), având ca președinte pe I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei și pe P. C. Pr. Viorel Ioniță, asistent la Institutul Teologic Universitar din București, ca secretar.

Comisia română a făcut oficiul de gazdă a lucrărilor Comisiei internaționale, care s-au desfășurat în zilele de luni și marți, respectiv 11 și 12 august 1980, la Institutul Teologic Universitar din București. La această întrunire au fost prezenți un număr de aproximativ 150 de participanți, reprezentând 19 țări.

Sediința festivă de deschidere a lucrărilor acestei Comisii a fost prezidată de Prof. Leon Halkin (Belgia) în calitate de președinte al C.I.I.E.C., care a schițat structura și scopul activității acestui organism internațional, după care a urmat cuvântul de salut din partea gazdelor, rostit de I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei.

Lucrările C.I.I.E.C. au fost repartizate pe patru sesiuni, potrivit celor patru teme programate, fiecare sesiune având prezidiu și președinte proprii. Luni 11 august 1980, au fost discutate, în sesiune succesivă, primele două teme, iar marți, 12 august 1980, au fost discutate ultimele două teme în sesiune paralele. Prima sesiune, prezidată de Prof. Emilian Popescu de la Institutul Teologic Universitar din București, a fost inaugurată prin raportul intitulat: „Misiuni creștine în lumea orientală din Antichitate până în Evul Mediu (210—1100)”, prezentat de Prof. W. Friend (Anglia). Au fost prezentate apoi următoarele comunicări:

1. Prof. M. Sotomayor (Spania): *Misiunile ca formă de incorporare a noilor popoare în propria Biserică; diferitele grade de „colonizare bisericească”*.
2. Pr. Prof. Ioan Coman (România): *Misionari creștini în Scythia Minor și în Dacia în secolele III—IV*.
3. D-ra Marilyn Dunn (Anglia): *Misiuni bizantine interne*.
4. I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei: *Răspîndirea și dezvoltarea creștinismului între Carpați, Dunăre și Olt, de la începuturi și până în secolul al XIV-lea*.
5. Prof. Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești (România): *Implicațiile istorice și socio-lingvistice al existenței unor împrumuturi din latină și Biblia gotică a lui Wulfila, în lumina relațiilor dintre Imperiul roman și triburile germanice din nord-estul Daciei*.

Au mai făcut unele intervenții: Pr. Prof. Ioan Rămureanu (România); Prof. R. Günther (R. D. Germană); și Prof. Emilian Popescu (România). Atât în referat, cât și în cele opt intervenții, s-a subliniat modul în care au fost inițiate și îndeplinite misiunile de încreștinare în diferitele părți ale Imperiului bizantin și dincolo de granițele lui, de la anul 200 până la anul 1071.

Autorii intervențiilor au precizat în plus activitatea misionară desfășurată în Siria, Spania și la Dunărea de Jos, mai cu seamă pe teritoriul României de astăzi, regiuni care au fost mai puțin tratate, sau neglijate în raport. S-au subliniat în plus consecințele politice și culturale pe care le-a avut, în rîndul diferitelor popoare, convertirea la creștinism, în sensul că prin încreștinarea lor acestea au intrat în sfera de influență a culturii și civilizației greco-romane superioare, dobîndind și o putere de rezistență sporită față de vicisitudinile istoriei.

În legătură cu încreștinarea populației daco-romane s-a arătat că religia creștină a pătruns aici încă din primele veacuri, a avut un rol esențial în procesul de romanizare și apoi în menținerea continuității poporului român, constituind o coordonată majoră a etnogenezei sale.

Sediința a doua, prezidată de Prof. Paolo Brezzi (Italia) președinte, și de I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, vicepreședinte, a avut ca temă: *Mutații ale Bisericii în secolele XI și XII*, raportul principal fiind prezentat de Prof. Marcel Pacaut (Franța).

Profesorul Pacaut a analizat schimbările fundamentale centrate în jurul termenului de reformă (reformatio renovatio). Aplicat în domeniul de cercetare al istoriei bisericești și la o epocă redusă în mod deliberat la anii 1030—1140 (din secolele XI și XII), se ajunge la analiza reformei monahale și a celei numite gregoriană, reforme care au intervenit în viața Bisericii occidentale din epoca respectivă.

Au fost prezentate apoi următoarele comunicări:

1. T. Krastanov (Bulgaria): *Continuitatea și schimbarea primului patriarbat bulgar de la Obrida ca arhiepiscopie a întregii Bulgarii*.
 2. Prof. Carl August Lückherath (R. F. Germania): *Sistematizarea tradiției juridice bisericești în secolul al XII-lea. Indicații sporadice în baza unor gloze de decret alese*.
 3. Gabor Sipos (România): *Cîteva observații în legătură cu importanța activității Sf. Gerard, episcop de Cenad (?—1046)*.
 4. Maria Lodovica Arduini (Italia): *Rupert de Deutz între reforma Bisericii și eshatologie*.
 5. Prof. Karl Pellens (R. F. Germania): *Evoluții în înțelegerea episcopatului în jurul anului 1100. Episcopi regali și polemica împotriva Romei în tratatele Normandului anonim*.
 6. Werner Maleczek (Austria): *Colegiul cardinalilor în timpul pontificatului papei Inocențiu II și al papei Anaclet II*.
 7. Heide Dienst (Austria): *Reformă bisericească și politica prinților de landuri în Austria lui Leopold III de Babenberg*.
- Au mai făcut completări: Pr. Prof. Teodor Bodogae (România); Pr. Prof. Alexandru Ciurea (România); Radu Constantinescu (România); Iosif Constantin Drăgan (Italia); Mgr. Michele Maccarrone (Sf. Scaun) și Peter Koledaroff (Bulgaria).

Vorbitorii au arătat că raportul s-a referit numai la mutațiile din sînul Bisericii occidentale, deși, în aceeași perioadă, au avut loc unele schimbări și în sînul Bisericii Ortodoxe; schimbări produse în primul rînd de schisma de la 1054 și de cruciade, care impun noi raporturi între Biserica Ortodoxă și cea apuseană.

Sediința a treia, sub președinția I. P. S. Nestor al Olteniei, a dezbătut tema: *Europa de Răsărit, răscură a civilizațiilor religioase*, pornind de la referatul principal prezentat de Prof. J. Kloczowski (Polonia).

În raport a fost expusă situația Bisericii din Europa de Răsărit, în secolele XVI și XVII, privite ca instituții, ca mentalități și ca atitudini ale grupurilor de creștini în diferite contexte social-istorice și geografice, urmărindu-se în chip special formele de manifestare ale religiozității populare.

Slujitori bisericești din secolul apostolic

Sf. Tit — episcopul bisericilor din Insula Creta

Patru din scripturile pauline, inclusiv epistola ce i-a fost adresată lui, pomenesc de douăsprezece ori (Gal. 2, 1, 3; II Cor. 2, 13; 7, 6, 13, 14; 8, 6, 16, 23; 12, 18; Tit 1, 4; II Tim. 4, 10) numele — remarcabil prin frumusețea și scurtimea lui — acestui vâstar ales al primei generații creștine. Deși apare pe arena luptelor pentru consolidarea și răspîndirea creștinismului în lumea elinoromană încă de la anul 51, „dof-torul” Luca nu ia act de părtășia lui la ostenele pauline nici măcar odată. Să fie oare exactă presupunerea care atribuie tăcerea cărții F. Ap. faptului — nedovedit — că Luca, din întâmplare, nu-l va fi întâlnit niciodată în tovărășia Apostolului neamurilor? Ne îndoiim: iscusitul medic antiohian a scris, în cea de-a doua carte a sa adresată patricianului roman Teofil, despre destule personalități creștine pe care nu le-a văzut niciodată „față către față”. Să fie la mijloc o ignorare voită?... purceasă din cine știe ce tainică rivalitate? Nu-l putem crede capabil de așa ceva pe istoricul sirguncios care a „cercetat toate cu deamănuntul” (Luca 1, 3). Încă ceva: Cum ar fi justificat față de Sf. Apostol Pavel o atare omisiune, bineștiind că de vreme ce el a mai trăit patru ani după redactarea cărții F. Ap., putea oricînd să-i ceară socoteală și să pretindă astuperea lacunelor cu puțință de astupare. Să fie alte considerente la care nu ne-a trecut prin minte să ne gândim? Mister.

Elin de obîrșie, Tit îl însoțește pe Sf. Apostol Pavel în călătoria pe care a făcut-o — patru sprezece ani după consumarea minunii din preajma porților Damascului — la Ierusalim. Se discută acolo, în sobor apostolesc, problema de crucială însemnătate a obligativității legii mozaice pentru păgînii care aspirau la bucuriile fără de moarte ale purtării crucii lui Hristos. Practic și hotărît să lichezeze definitiv o prejudecată, Sf. Pavel cutează să apară în mijlocul „stîlpilor Bisericii” însoțit de acest vâstar elin. Era o procedură îndrăzneată, fără să fie ostentativă: nimeni nu i-a pretins „păgînului” Tit să-și legitimeze convertirea la Hristos tîndu-se împrejur. Un cumpănit profesor protestant din Tübingen a sesizat just acest început bun: „Tit a fost înțitul păgîn credincios, care a stat în însași cetatea Ierusalimului, între

Apostolii și creștinii de acolo, ca părtăș la același har și prăznuind laolaltă cu ei Cina Domnului”. Patru ani mai tîrziu, provocat de defecțiunile ivite în bisericile din Galatia, Sf. Pavel așterne pe papyrus-ul boļovănos cel trimisese acestora, amănuntul atît de prețios pentru noi (Gal. 2, 1, 3).

Că Tit a fost cîștigat pentru ascultarea credinței chiar de către Sf. Apostol Pavel, e sigur; expresia „adevărat fiu în credință”, cu care avea să-l califice mai tîrziu (Tit 1, 4), sprijinește această afirmație. Calificativul acesta, chiar cînd e formulat de o peană generoasă ca cea paulină, nu putea să porceadă din cine știe ce considerente de complezanță. Aceasta e străină de mentalitatea Apostolului neamurilor.

Unde avem să căutăm locul convertirii — și, implicit — al obîrșiei lui Tit? Sf. Ioan Hrisostom indică — nu fără ezitare — Corintul. La temelie acestei presupuneri zace, probabil, o confuzie. Tit nu e Titius Justus din F. Ap. 18, 7: Sf. Luca s-ar fi simțit obligat să ia act de activitatea ulterioară a gazdei corintiene a Apostolului neamurilor. Exegeții mai noi se gîndesc la Antiohia Siriei, unde-l întîlnim întîia oară în tovărășia Sf. Apostol Pavel. Încinăm să credem că presupunerea aceasta e exactă. În orice caz, pe temeiul mențiunii din Gal. 2, 1 conchidem că convertirea lui Tit cade cel mai tîrziu în spațiul temporal care desparte primele două călătorii misionare ale Sf. Apostol Pavel (48—51).

Tăcerea Sf. Luca nu constituie un indiciu că Tit n-ar fi participat, măcar parțial, la cea de a doua călătorie misionară a Sf. Apostol Pavel. În călătoria a treia, e trimis din Efes la Corint ca să curme dezordinea ce domnea în tinăra biserică de acolo și să ducă la bun sfîrșit colecta inițiată de Sf. Apostol Pavel în beneficiul săracilor din Țara Sfîntă. Faptul e pe deplin adevărit, cu toate că Sf. Luca îl trece sub tăcere. Misiunea era îngrată. Dacă Sf. Pavel i-a încredințat-o lui, preferîndu-l altor colaboratori ai săi, aceasta e posibil să fi făcut-o nu numai îndemnat de destoinicia și energia omului plin de tact pastoral care se dovedise a fi Tit, ci și pentru că cunoștința lui cu creștinii din capitala Ahaiei data de mai demult. De cînd anume? Poate de pe vremea întemeierii bisericii

corintiene, care se săvîrșise în cursul călătoriei a doua misionare. În orice caz, misiunea lui la Corint s-a soldat cu un deplin succes. Biserica de acolo, sfișiată de frămîntări lăuntrice și de ispite dinafară, l-a primit „cu frică și cu cutremur” (II Cor. 7, 15). Inapoiat la Sf. Apostol Pavel, cu care se întîlnește undeva (Filipi?) în Macedonia, raportează asupra situației în termeni călduroși. Sf. Pavel reține îndeosebi amănuntul pe care nu uită să-l reproducă, spre îmbărbătarea creștinilor din Corint, în cea de-a doua epistolă, că „inima lui (Tit) este și mai mult la voi, aducîndu-și aminte de ascultarea voastră a tuturor” (II Cor. 7, 15). Cu această epistolă la sîn, fidelul ucenic paulin pornește a doua oară înspre Corint, unde se vede că mai erau unele neajunsuri de soluționat. Cum stările îngrijorătoare de acolo s-au normalizat, — și aceasta o deducem din faptul că criza corintiană nu mai persista în preocupările ulterioare ale Sf. Apostol Pavel — ne socotim în drept să considerăm misiunea repetată pe care Tit a îndeplinit-o acolo ca un examen definitiv al maturității sale apostolești. De altcum, din amintirile locuri ale Ep. II Cor., se poate vedea că Sf. Apostol Pavel nu-i preocupăte elogiile de care se învrednicea a se împărtăși „adevăratul fiu întru credința cea nouă”: Tit este calificat rînd pe rînd frate (2, 13), însoțitor și împreună lucrător (8, 23) fidel, umblînd în același duh și călînd pe aceleași urme ca și părintele său sufletelesc. Le-a meritat, desigur, de vreme ce i le acordă Apostolul neamurilor. Și a le meritat cînd te zbați să oprești surghiunirea lui Hristos din Țara Sfîntă cetate a Corintului, nu-i puțin lucru. Așa ceva presupune nu numai completă stăpînire de sine, energie infrangibilă, o ineputabilă doză de negreșelnic tact pastoral, ci — credem noi — și o respectabilă cultură laică. Corintul, la vremea aceea era un bulevard al filozofilor de felurite nuanțe, de la austerul înțelept istoric și pină la epicureul libertin. A lucra într-un mediu atît de periculos, era tot atîta cît a te aventura pe drumul care coboară din Ierusalim la Ierihon. Tit nu s-a lăsat răpus de „tîlhari”. De aceea Sf. Pavel i-a hărăzit, după oarecare trecere de vreme, misiunea de locțiitor apostolesc în Creta. Misiunea mai dificilă decît cea exercitată oarecînd la Corint. Perversă și cea dintîi și aceasta, Corintul avea privilegiul de a fi cetate luminată, ceea ce, cum arătam mai înainte, nu era la vremea aceea Creta. Tit fusese destinat să facă rînduială și aci. Aptitudinile sale de locțiitor paulin, — episcop, erau, la vremea aceea, definitiv verificate. În această calitate primește el epistola care formează obiectul preocupărilor noastre. Cum s-a achitat de îndoita sarcină de a pune „rînduială în cele ce mai lipsese” și de a așeza „preoți în fiecare cetate”, precum i-a „poruncit” (Tit 1, 5) înaintestătătorul său? Prompt și fără greș. Dovada e la îndemînă în epistola ce i-a fost adresată (Tit 3, 12) și în 2 Tim. 4, 10. De undeva din Elada (Nicopolis?), Sf. Pavel îi dă de știre că în curînd Artemas sau Tihioc o să debarce în Creta, spre a-ți ține locul, urmînd să plece fără preget la Nicopolis, unde Apostolul se hotărîse să ierneze. Însărcinări noi, pe care Tit le putea duce la îndeplinire mai cu succes decît oricare alt ucenic paulin, îl reclamau acolo. Scurtă vreme după aceea, îl găsim propovăduind în Dalmația (II Tim. 4, 10). De va fi pornit acolo de la Roma — unde îl va fi însoțit pe Apostolul captiv pentru a doua oară — sau direct din Nicopolis, nu putem ști. Amănuntul e de altcum lipsit de însemnătate.

După ce paloșul călăului a curmat viața vremelnică a Sf. Apostol Pavel, Tit s-a înapoiat în Creta — așa ne informează tradiția bisericească — păstrînd bisericile de acolo pină la moarte. A atins respectabila vîrstă de 94 ani, petrecuți în statornică îmbunare a sufletului și (cum spune Sf. Ignatie al Antiohiei și Fer. Ieronim) în nesmintită neprihănire a trupului. În calendarul sfințeniei creștine pomenirea lui figurează la data de 25 August a fiecărui an. Sf. Tit a fost hiroxionit de către Sf. Apostol Pavel, care l-a transformat într-un adevărat episcop misionar cînd l-a luat din Creta și l-a trimis în drumetie sfințită.

Pr. prof. Dr. Grigorie Marcu

La această temă au fost prezentate următoarele comunicări:

1. Prof. Ludwig Binder (România): *Viața bisericească și religioasă din Transilvania în secolele XVI și XVII în perspectiva toleranței religioase*.
2. Prof. Juhász Istvan (România): *Sate și preoți din Ardeal în secolul al XVII-lea. Ortodocși și protestanți în districtul Făgărașului*.
3. Pr. Prof. Teodor Bodogae (România): *Cîteva trăsături caracteristice ale vieții religioase românești între 1500—1650 în raport cu alte popoare europene din acel timp*.
4. Prof. Anton Despinescu (România): *Prezența elementului catolic la est de Carpați în perioada 1500—1650*.
5. Pr. Prof. Ioan Rămureanu (România): *Rolul Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Bisericii Răsăritene în secolele XIV și XV*.
6. Ion Dumitru-Snagov (România): *Grupul valah ortodox din Histria la începutul secolului al XVIII-lea*.
7. Prof. Stanisław Bylnia (Polonia): *Laicii în viața bisericească și religioasă la sfîrșitul Evului Mediu*.
8. Prof. Wacław Urban (Polonia): *Dezvoltarea reformei în Ungaria, Boemia și în statul polono-lituanian — încercare de comparare*.

Au mai făcut intervenții: Prof. Jaroslav Karpov (U.R.S.S.), Maria Bogucka (Polonia), Pr. Prof. Ioan Coman (România), Prof. Ludwig Binder (România), Prof. Paul Philippi (R. F. Germania) și Prof. Bernard Vogler (Franța).

În sesiunea a patra, prezidată de Prof. John Conway (Canada), a fost discutată tema: *Mișcările laicilor în Biserici în secolele XIX și XX*, raportul principal fiind prezentat de Prof. A. Tihon (Belgia).

În raport a fost arătat modul în care s-au manifestat creștinii laici de diferite confesiuni în procesul de îmbunătățire a activității diferitelor organisme social-economic (bresle, sindicate) și categorii umane (oameni săraci, evrei etc.).

La această temă au fost prezentate un număr de 13 comunicări, dintre care două din partea românilor, în care au fost analizate mișcările laicilor din diferite Biserici locale în secolele XIX și XX.

Activitatea Comisiei române de istorie eclesiastică comparată a fost apreciată în mod deosebit de participanți și drept urmare s-a obținut alegerea unui reprezentant român, a Prof. Emilian Popescu de la Institutul Teologic Universitar din București, în biroul C.I.I.E.C.

Lucrările C.I.I.E.C. au constituit un bun prilej de cunoaștere a problematicei generale, care preocupă în prezent acest organism și în același timp, posibilitatea de a face cunoscute, pe plan internațional, rezultatele cercetării românești din domeniul istoriei bisericești.

Pr. Dr. Viorel Ioniță

Reînnoirea abonamentelor la Telegraful Român pentru anul 1981 se face pînă la 15 noiembrie 1980.

Pentru abonamente noi se vor cere relații de la Centrul arhiepiscopesc Sibiu, str. 1 Mai nr. 35.

Vizita unei delegații a cultelor religioase din Statele Unite ale Americii

La invitația Bisericii Ortodoxe Române și a Federației Comunităților Evreiești din R.S.R., o delegație a cultelor religioase din Statele Unite ale Americii — condusă de D-l Rabin Arthur Schneier, președintele Fundației „Apel la conștiință” — a făcut o vizită în România —, în intervalul 27 iulie—10 august, în scopul cunoașterii realităților vieții religioase și obștești din țara noastră.

Această acțiune a constituit un răspuns la vizita pe care o delegație a cultelor religioase din România — condusă de I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului — a făcut-o anul trecut în S.U.A., la invitația acelei Fundații.

Delegația înalților oaspeți a fost alcătuită din: D-l Arthur Schneier, președintele Fundației „Apel la conștiință”, conducătorul sinagogii Park East din New York; Dr. David H. Read, vicepreședinte al Fundației „Apel la conștiință”, pastor principal al bisericii presbiteriene din Madison Avenue, New York; I.P.S. Mitropolit Silas de New Jersey, Arhiepiscopia Ortodoxă Greacă a Americii de Nord și de Sud; I.P.S. Arhiepiscop Torkom Manoogian, primatul Asericii Armeene din S.U.A.; Mgr. Theodore E. McCarrick, episcop auxiliar al Arhiepiscopiei Romano-Catolice din New York; Dr. Donald W. Schriver, președintele Seminarului teologic unificat din New York al Bisericii Presbiteriene Unite din S.U.A.; D-na Peggy Ann Schriver, secretar general adjunct al Consiliului Național al Bisericii din cadrul Bisericii Presbiteriene Unite din S.U.A.; Rev. Ralph Edward Peterson, pastor principal al bisericii luterane „Sf. Petru” din New York; Rev. Carl-Eugen Fleminster, administrator executiv al Bisericii Baptiste Americane; D-na Graciela Fleminster, educatoare, membră a Bisericii Baptiste Americane; D-l Inginer Aristide Dugoglu, reprezentant laic al Arhiepiscopiei Ortodoxe Grecești în America.

Delegația a sosit pe Aeroportul Internațional Otopeni în seara de 27 iulie 1980. În timpul vizitei lor în țara noastră, oaspeții au fost însoțiți de: P.S. Episcop Dr. Antonie Plămădeală al Buzăului; Em. Sa Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic din R.S.R.; P.S. Episcop Dr. Vasile Tîrghoveanu, vicar patriarhal; Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal.

În prima zi a șederii lor în România, oaspeții au avut o întâlnire cu reprezentanții cultelor din București, în sala sinodală a Palatului patriarhal. Preafericitul Patriarh Iustin a adresat delegațiilor americani un că-

duros cuvânt de bun-venit. Au fost prezentate apoi comunicările: „Culte din R.S. România și raporturile dintre acestea” (P.S. Episcop Antonie al Buzăului); „Raporturile cultelor din R.S. România cu statul și aspecte din viața comunităților evreiești din România” (Em. Sa Dr. Moses Rosen); și „Cooperarea interconfesională” (D-l Rabin Arthur Schneier).

În aceeași zi, delegația a fost primită de D-l Mihnea Gheorghiu la Centrul național pentru promovarea prieteniei și colaborării cu celelalte popoare.

Între 29—31 iulie, înalții oaspeți au vizitat mănăstirile din nordul Moldovei și comunitățile evreiești din Drobeta, Botoșani și Iași. La reședința mitropolitană din Iași, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a făcut o călduroasă primire delegațiilor americane. După vizitarea principalelor obiective bisericesti și turistice ieșene, delegația a fost primită de președintele Consiliului popular al municipiului Iași.

În zilele următoare, reprezentanții cultelor din S.U.A. s-au deplasat în Transilvania. În drum, au vizitat Mănăstirea Curtea de Argeș, barajul de la Vidraru și Cooperativa de artizanat din Rucăr. La Brașov au fost vizitate obiective bisericesti și turistice.

La Sibiu, I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului a oferit un dineu în cinstea înalților oaspeți. Duminică, 3 august, membrii delegației au asistat la Sfânta Liturghie oficiată în catedrala mitropolitană de către un sobor de ierarhi și clerici, în frunte cu I.P.S. Mitropolit Silas. Au fost primiți apoi de Exc. Sa Episcopul Albert Klein, conducătorul Bisericii Evanghelice C.A., care a oferit un dejun.

În continuare, s-au vizitat biserica și colecția de icoane pe sticlă din Sibiel, centrul eparhial ortodox și centrul eparhial romano-catolic din Alba Iulia, unde oaspeții au fost întâmpinați de P.S. Episcop Emilian și, respectiv, Mgr. Iakab Antal.

La Cluj-Napoca, delegații străini au fost oaspeții I.P.S. Arhiepiscop Teofil Herineanu și ai Exc. Sale Episcopului Lajos Kovács, conducătorul Bisericii Unitariene. Aici au vizitat Institutul oncologic, catedralele, sinagoga și Institutul teologic protestant și au avut întâlniri cu conducătorii cultelor din localitate și cu teologi protestanți.

Reîntorcându-se la București, oaspeții americani au fost primiți la conducerea Ministerului Afacerilor Externe și la conducerea Consiliului

Popular al Capitalei, au avut convorbiri cu profesorii Institutului teologic, au vizitat reședința cultului baptist din Capitală — unde au fost primiți de D-l Cornel Mara, președintele cultului baptist —, apoi, în ziua de 6 august au asistat la serviciul divin ortodox, în biserica „Sf. Elefterie”. În aceeași zi, Arhiepiscopia romano-catolică din București a oferit un dejun în cinstea înalților oaspeți. Seara aceea au luat parte la o recepție oferită de Em. Sa Dr. Moses Rosen, șeful Cultului mozaic din R.S.R., la reședința sa.

Joi, 7 august, delegația cultelor din S.U.A. a fost primită de Departamentul Cultelor și la Marea Adunare Națională a R.S. România.

În aceeași zi, D-l Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, a oferit un dejun în cinstea membrilor delegației, la restaurantul „Athenée Palace”.

La Palatul patriarhal a avut loc o conferință de presă, în cadrul căreia delegații americani au răspuns întrebărilor ziariștilor. Seara, Ambasada S.U.A. la București a oferit o recepție în cinstea oaspeților.

În ultima parte a șederii lor în România, membrii delegației cultelor din S.U.A. au făcut o vizită pe litoralul Mării Negre. Cu acest prilej, au vizitat Casa sanatorială de la Techișchiol al Arhiepiscopiei Bucureștilor și moscheia din Constanța, unde au fost primiți de D-l Iakub Mehmet, șeful Cultului musulman din România. Delegații au fost apoi oaspeții I.P.S. Arhiepiscop Antim Nica al Tomisului și Dunării de Jos.

Atenția deosebită de care delegația americană s-a bucurat în România a fost încununată de primirea la președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, a conducătorului delegației, Rabinul Arthur Schneier, în ziua de 5 august.

În cadrul convorbirii au fost abordate unele probleme ale actualității mondiale, apreciindu-se că actuala situație din lume reclamă din partea tuturor statelor, organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale intensificarea eforturilor pentru continuarea politicii de destindere, pace, colaborare și respect al independenței naționale, pentru soluționare exclusiv pe cale politică, prin tratative, a problemelor litigioase, pentru oprirea cursei înarmărilor, trecerea la măsuri concrete de dezarmare și în primul rând de dezarmare nucleară, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale.

În timpul convorbirii s-a reliefat totodată, contribuția pe care trebuie să o aibă opinia publică mondială, organizațiile neguvernamentale internaționale în promovarea înțelegerii și colaborării, în întărirea destinderii și păcii în întreaga lume.

Duminică, 10 august, delegația cultelor din S.U.A. a părăsit România.

Vizita reprezentanților cultelor religioase din S.U.A. în țara noastră a constituit o dovadă grăitoare a dorinței de mai bună cunoaștere reciprocă, de apropiere și de dragoste frățească intercreștină și interreligioasă. Cu ocazia diferitelor contacte cu reprezentanți și conducători ai cultelor religioase din România, sau cu personalități din conducerea noastră de stat, delegații americani au făcut un larg schimb de opinii asupra problemelor religioase și obștești. A reieșit astfel că schimbul de vizite de acest gen aduc contribuții de seamă la cultivarea climatului de apropiere și colaborare între oameni și popoare și la sprijinirea aspirațiilor de pace și progres ale omenirii contemporane.

Pr. Dumitru Soare
consilier patriarhal

Vizită ecumenică la Centrul arhiepiscopal din Sibiu

În ziua de 29 iulie 1980, la Centrul mitropolitan din Sibiu și la Institutul Teologic Universitar, a avut loc vizita unui grup de 32 de studenți de la Facultatea de teologie romano-catolică a Universității din Viena, conduși de dr. Christoph Suttner, profesorul care îi inițiază în Teologia ortodoxă în general și în Istoria Bisericii Ortodoxe Române în special. Prof. dr. C. Suttner, care și-a făcut studiile la Roma și este un bun cunosător al Teologiei ortodoxe și în mare parte și al limbilor naționale ale Bisericii ortodoxe de azi, printre care și limba română, s-a gândit că împărtășească și ucenicilor lui câte ceva din realitățile ortodoxiei răsăritene, pe care dînsul a avut ocazia să

le cunoască în timpul vizitelor anterioare făcute la noi în țară.

A fost vizitat Institutul Teologic Universitar din Sibiu, unde P.C. Prof. dr. diacon Constantin Voicu — Rectorul Institutului i-a întâmpinat cu amabilitate pe oaspeții dîndu-le explicațiile de rigoare, apoi Biblioteca și capela unde, în duh de profundă pietate, studenții oaspeți au înălțat în cor o rugăciune de mulțumire lui Dumnezeu. Același lucru l-au făcut și în catedrala mitropolitană din Sibiu, rămînînd impresionat de dimensiunile și rezonanța ei. De la Sibiu, oaspeții și-au continuat drumul spre zonele sudice ale țării.

V. Bunea

NOUĂ APARIȚIE EDITORIALĂ

Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în vestul Transilvaniei*. Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1979, 270 p. + ilustrații

În editura și tipografia Mitropoliei Banatului a apărut recent lucrarea menționată a cercetătorului Florian Dudaș, cunoscut din alte două volume despre circulația cărții vechi românești în părțile Bihorului. Autorul relevă importanța deosebită pe care a avut-o intensă circulație a Cazaniei mitropolitului Varlaam, apărută la Iași în 1643, în latura vestică a pămintului românesc contribuind prin aceasta la întărirea conștiinței naționale, la unitatea de limbă și cultură a tuturor românilor la intensificarea legăturilor dintre ei, într-o vreme cînd vicisitudinile istoriei au așezat între dinșii hotare despărțitoare. Răspunzînd exigențelor științifice, cartea analizează exhaustiv toate aspectele pe care le oferă întregul material documentar.

Precuvîntarea înalt Prea Sfințitului dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, care deschide cartea și cu a cărui purtare de grijă a apărut, evi-

dențiază elocvent însemnătatea răspîndirii acestui monument cultural și al altor numeroase tipărituri din secolele trecute pînă în cele mai izolate localități ale provinciilor românești, ca factor incontestabil al unității neamului, ca o continuă împropățare a aspirațiilor comune spre libertate și unificare, îndemnînd totodată la cercetări temeinice în acest sens.

Reținem de asemenea aprecierea profesorului dr. docent Dan Simonescu, reputat specialist în cartea veche românească, privitor la lucrarea de față pe care o consideră ca un aport prețios ce umple plenar un gol lăsat de insuficiența cunoașterii a vehiculării ideilor și sentimentelor de afirmare națională unitară exprimată prin tipar și larg difuzate.

Lucrarea apărută în condiții grafice superioare, prezintă în 50 de pagini, un valoros material documentar ilustrat.

Prot. Ion B. Mureșianu

Popas la Tilișca cu „Fiii satului”

Aici ne este vatra, orizontul, răsufarea, sub „Cetate”, unde altădată Deceneu își înălța ruga către Zamolxe, aici unde Burebista își ridică stîndardul de unificare și putere în lumina ca de mătase albă a soarelui. Aici sub catapeteasma de brazi a Căținașului, unde un suflet sacru purtat de veșnicie promulga dreptul de libertate, au viețuit străbunii, dacii, cei cu chip luminos, cu brațe vinjoase, aceia care polenul pîinii îl presărau în case și-mpingeau orizontul cu răsufarea făcîndu-se vestiți în toată lumea. Aici ni-s bunii, moșii, bătrîni frumoși și blînzi, modesti, ajunși de mult la candelă stingerii de sine. Aici ni-s mumele noastre din al căror păr albit a răsărit buna-cuviință, cinstea, ce ni s-au întipărit pe tablele de carne ale inimii.

Venim aici să facem popas, să meditam că moartea nu închide decît pleoapele. Dincolo de acestea întodeauna mai rămîne ceva, — amintirea. Ne amintim de tribunii lui Iancu din 1848, preoții Dumitru Miclăuș și Ioan Iosof, de învățătorii Nicolae Miclăuș și Ioan Sgură. Ne amintim de Babu Ionu Sandi, gornist în Războiul de Independență din 1877, de ofițerii Bratu, Stancă, Stroie și

alții ce-au luptat în Războiul de Independență a Neamului din 1916. Ne amintim de maiorul Prică Vasile căzut în Tatra în Războiul Antifascist și de alți țilișcani ce-au luptat sub vuietul de gloanțe și șrapnele.

Gîndul care ne sapă pe frunte tranșee, ne scoate în relief pe acești eroi cu care se mîndrește țara și noi. O liniște cutremurată de respect și emoție s-a întins peste ei ca să percepem că țării și bunii noștri ne-au scris cu al lor joc temeinic diaț: cînd ție-n joc libertatea te luptă, nu te plînge!

Sîntem aici cu toată istoria trecută, prezentă și viitoare. Semnificația acestui popas în vatra coplării noastre o dă puterea prezentului în afirmarea viitorului. Am venit să întărim cu peceta de eternitate că sîntem cetățeni devotați și loiali patriei, că am contribuit și contribuim la înflorirea României prin care în toată vremea am dat cinste satului de baștină, satului coplării noastre, Tilișca.

Venim c-un cîntec nou din fiecare cîpă ce-n patria luminii se-nfiripă pentru a duce omului prinoase din marea faptelor frumoase.

Prot. Ștefan Tascianu

REVEDERE COLEGIALĂ

Din inițiativa citorva absolvenți, între care: N. Văcaru (Lisa — Făgăraș), R. Toma (Călan), P. Munteanu și V. Albu (Brașov), N. Cioca (Sibiu), luni, 28 iulie 1980, a avut loc, la Sibiu, întîlnirea tuturor promoțiilor fostei școli de cîntăreți bisericesti „Dimitrie Cuntan”, începînd cu anul înființării acestei școli (1927) și pînă la mutarea ei de la Sibiu la Cluj-Napoca. Aproape 70 de absolvenți, unii cu soțiile, s-au întîlnit în localul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, de unde au trecut în Catedrala mitropolitană și au participat la un Te-Deum și la slujirea unui parastas întru pomenirea profesorilor

și colegilor lor trecuți, între timp, la cele veșnice.

Dintre foștii profesori ai școlii au participat: pr. Ioan Luca (Poiana Sibiului), prot. stavr. Dr. Dumitru Călugăr (prof. univ. Sibiu), pr. Simion Macarie (Sibiu), prot. Gheorghe Bota (Sibiu). Centrul arhiepiscopal a fost reprezentat de P.C. arhidiacon Gheorghe Papuc, consilier cultural.

Întîlnirea a prilejuit evocarea unor momente mai importante din trecutul acestei școli, ca și reliefaarea aportului deosebit de însemnat pe care absolvenții ei l-au adus vieții bisericesti, prin slujirea lui Hristos, ca și Patriei noastre prin activități obștești, unii

dintre ei avînd astăzi munci de răspundere în administrația de stat.

Despre rostul cîntărilor bisericesti în viața Bisericii și a poporului ereditarios au vorbit: pr. I. Luca, prot. stavr. Dr. D. Călugăr și arhidiacon Gheorghe Papuc.

În numele absolvenților au vorbit mai mulți dintre cei prezenți, mărturisind bucuria pentru această întîlnire și arătînd unele din realizările lor pe plan bisericesc și patriotic.

Este de reținut faptul că această întîlnire are caracter de unicitate și că ea a constituit adevărat reviriment în viața acestor ostentorii în cîmpul vieții noastre bisericesti.

La sfîrșit, participanții s-au întîlnit la o agapă frățească.

Participant

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.